

Wprowadzenie
do polityki zagranicznej
muzułmańskich państw
Bliskiego Wschodu
i Afryki Północnej

Wprowadzenie do polityki zagranicznej muzułmańskich państw Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej

redakcja naukowa
Marta Woźniak-Bobińska
Anna M. Solarz

Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR
Warszawa 2018

Recenzenci:

prof. dr hab. Marek Dziekan

dr hab. Katarzyna Górak-Sosnowska, prof. SGH

Projekt okładki: Katarzyna Juras

Zdjęcie na pierwszej stronie okładki: Marta Woźniak-Bobińska

Redakcja: Anna Kaniewska

Korekta: Lingventa

Copyright © 2018 by Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa

Publikacja dofinansowana przez Rektora Uniwersytetu Warszawskiego oraz
Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu
Warszawskiego

ISBN 978-83-7383-919-9

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.

ul. Wiślana 8 (róg Browarnej), 00-317 Warszawa

tel./faks: 22 692 41 18; 22 826 59 21; 22 828 93 91

dział handlowy: jak wyżej w. 108

e-mail: info@scholar.com.pl

www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze

Skład i łamanie: WN Scholar (Stanisław Beczek)

Druk i oprawa: MCP, Marki

Spis treści

Studia nad polityką zagraniczną muzułmańskich państw Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej. Próba konceptualizacji	11
<i>Anna M. Solarz, Marta Woźniak-Bobińska</i>	
Ewolucja w badaniu polityki zagranicznej państwa – od realizmu do konstruktywizmu	13
Region MENA w stosunkach międzynarodowych	16
Problem tożsamości w polityce zagranicznej państw Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej	21
Wprowadzenie do polityki zagranicznej muzułmańskich państw Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej	24
Rozdział 1	
Polityka zagraniczna Palestyny	29
<i>Marcin Szydzisz</i>	
Rys historyczny	30
Dokumenty programowe	31
Polityczni decydenci	33
Najważniejsze partie polityczne Palestyny	34
Charyzmatyczne przywództwo	36
Główne kierunki palestyńskiej polityki zagranicznej	37
Wyzwania stojące przed Palestyną	60
Rozdział 2	
Polityka zagraniczna Syrii	62
<i>Marta Woźniak-Bobińska</i>	
Wybrane determinanty syryjskiej polityki zagranicznej	63
Rys historyczny	64
Polityka zagraniczna Hafiza al-Asada	65
Interwencja w Libanie	68
Sojusz z Iranem	69
Syria w pozimnowojennym świecie	69
Rządy Baszszara al-Asada	71
Stosunki z Izraelem	72
Naprawa stosunków regionalnych	73
Relacje z Irakiem	73
Stosunki syryjsko-libańskie	74

Stosunki z USA	74
Otwarcie na Europę	75
Arabska wiosna w Syrii i jej konsekwencje	76
Podsumowanie dotychczasowych rządów Baszszara al-Asada	78
Podstawy ustrojowe państwa syryjskiego	79
Rzeczywiste źródła oraz metody sprawowania władzy przez rządzących	80
Interesy elit oddziałujące na politykę zagraniczną	81
Stosunki z Rzeczpospolitą Polską	83
Przyszłość syryjskiej polityki zagranicznej	85
Rozdział 3	
Polityka zagraniczna Libanu	86
<i>Rafał Ożarowski</i>	
Rys historyczny	86
Główne determinanty warunkujące politykę zagraniczną Libanu	89
Ośrodki decyzyjne	92
Główne dokumenty określające politykę zagraniczną Libanu	94
Główne cele i kierunki polityki zagranicznej Libanu	96
Relacje Libanu z państwami o szczególnym dla niego znaczeniu	103
Przyszłość libańskiej polityki zagranicznej	110
Rozdział 4	
Polityka zagraniczna Republiki Turcji	112
<i>Emilia Brzdąkiewicz</i>	
Rys historyczny	113
Dokumenty programowe	116
Główne kierunki i czynniki wpływające na turecką politykę zagraniczną	118
Rozwój handlu zagranicznego	122
Aktywność na forum instytucji wielostronnych	125
Współpraca z UE	126
Specjalne stosunki z Niemcami, USA, Rosją	128
Turcja w regionie – stosunki z Irakiem, Iranem, Izraelem, Syrią i Armenią	131
Stosunki z Rzeczpospolitą Polską	134
Wyzwania dla polityki tureckiej	139
Rozdział 5	
Polityka zagraniczna Jordanii	142
<i>Artur Malantowicz</i>	
Rys historyczny	143
Geografia	146
Gospodarka	147
Społeczeństwo	149
System polityczny	150
Główne kierunki polityki zagranicznej Jordanii	152
Przyszłość jordańskiej polityki zagranicznej	167

Rozdział 6

Polityka zagraniczna Iraku 168*Wiesław Lizak, Paulina Warsza*

Rys historyczny	169
Główne determinanty warunkujące politykę zagraniczną Iraku	171
Polityka zagraniczna Królestwa Iraku w latach 1932–1958	172
Polityka zagraniczna Iraku w okresie republiki (1958–2003)	176
Kierunki polityki zagranicznej Iraku po 2003 roku	181
Stosunki iracko-amerykańskie	185
Irak wobec sytuacji w Syrii	188
Relacje iracko-irańskie	189
Relacje z państwami Zatoki Perskiej	191
Relacje iracko-tureckie oraz iracko-kurdyjskie	192
Aktywność na forum instytucji wielostronnych	193
Stosunki z Rzeczpospolitą Polską	194
Przyszłość irackiej polityki zagranicznej	196

Rozdział 7

Polityka zagraniczna Islamskiej Republiki Iranu 198*Marcin Rzepka*

Badania polityki zagranicznej Iranu	199
Rys historyczny	200
Determinanty geograficzne i demograficzne	204
Determinanty kulturowe	205
Dokumenty polityki zagranicznej Iranu, cele i decydenci	206
Polityka zagraniczna w okresie prezydentury Rafsandżaniego (1989–1997)	207
Polityka zagraniczna w okresie prezydentury Chatamiego (1997–2005)	208
Polityka zagraniczna w okresie prezydentury Ahmadineżada (2005–2013)	209
Polityka zagraniczna w okresie prezydentury Ruhaniego (pierwsza kadencja: 2013–2017)	210
Relacje ze Stanami Zjednoczonymi	211
Relacje z Rosją	212
Relacje z krajami arabskimi	213
Relacje z Europą	216
Sankcje wobec Iranu	217
Mocarstwowość Iranu	218
Relacje z Polską	220
Podsumowanie	221

Rozdział 8

Polityka zagraniczna Królestwa Arabii Saudyjskiej 222*Radosław Bania*

Uwarunkowania polityki zagranicznej Arabii Saudyjskiej	223
System polityczny Arabii Saudyjskiej	225
Rys historyczny	226
Współczesna koncepcja polityki zagranicznej Arabii Saudyjskiej	231

Główne kierunki polityki zagranicznej	232
Podsumowanie	251
Rozdział 9	
Polityka zagraniczna małych państw Zatoki Perskiej	253
<i>Dorota Ściślewska</i>	
Wspólne determinanty i rysy polityki zagranicznej	253
Bahrajn	256
Katar	262
Kuwejt	269
Oman	276
Zjednoczone Emiraty Arabskie	281
Rozdział 10	
Polityka zagraniczna Jemenu	287
<i>Jan Bury</i>	
Rys historyczny	287
Charakterystyka państwa	291
Główne kierunki polityki zagranicznej Jemenu	292
Współpraca gospodarcza	296
Aktywność na forum instytucji wielostronnych	297
Stosunki z Rzeczpospolitą Polską	298
Wyzwania na początku XXI wieku	299
Podsumowanie	302
Rozdział 11	
Polityka zagraniczna Egiptu	304
<i>Michał Lipa</i>	
Rys historyczny	305
Kształtowanie się nowoczesnego państwa i jego polityki	307
Formalnoprawne podstawy egipskiej polityki zagranicznej	312
Główne kierunki polityki zagranicznej po 1979 roku	316
Przyszłość egipskiej polityki zagranicznej	326
Rozdział 12	
Polityka zagraniczna Libii	327
<i>Aleksandra Dzisiów-Szuszczkiewicz</i>	
Struktura etniczna i religijna	328
Złoża surowców energetycznych i gospodarka	328
Rys historyczny	330
Powstanie państwa w 1950 roku i polityka Idrisa I	331
Przejęcie władzy przez Muammara al-Kaddafiego i jego polityka do 1998 roku	331
Rządy Al-Kaddafiego w latach 1999–2010	339
Arabska wiosna w Libii	347
Podstawy ustrojowe	351

Rzeczywiste źródła oraz metody sprawowania władzy przez rządzących . . .	354
Terroryzm	354
Broń jądrowa, chemiczna oraz balistyczna	356
Interesy elit oddziałujące na politykę zagraniczną	357
Stosunki z Rzeczpospolitą Polską	360
Przyszłość libijskiej polityki zagranicznej	361
Rozdział 13	
Polityka zagraniczna Tunezji	363
<i>Jarosław Jarząbek</i>	
Rys historyczny	363
Priorytety i główne założenia tunezyjskiej polityki zagranicznej	368
Instytucje i decydenci polityczni	369
Główne kierunki polityki zagranicznej	371
Szczególne relacje z Francją	372
Relacje z Unią Europejską i jej państwami członkowskimi	375
Relacje ze Stanami Zjednoczonymi	378
Polityka zagraniczna wobec świata arabskiego	380
Stosunki z krajami Maghrebu	384
Stosunki z Polską	385
Przyszłość polityki zagranicznej Tunezji	387
Rozdział 14	
Polityka zagraniczna Algierii	388
<i>Szymon Niedziela</i>	
Determinanty algierskiej polityki zagranicznej	389
Miejsce i rola Algierii we współczesnych stosunkach międzynarodowych	389
Rys historyczny	391
Relacje algiersko-marokańskie	393
Stosunki algiersko-amerykańskie	400
Stosunki algiersko-francuskie	402
Polityka afrykańska	408
Stosunki polsko-algierskie	412
Wyzwania i prognozy	415
Rozdział 15	
Polityka zagraniczna Maroka	418
<i>Katarzyna Jarecka-Stępień</i>	
Determinanty geograficzne i demograficzne	419
Rys historyczny	419
Wewnętrzne determinanty marokańskiej polityki zagranicznej	420
Stosunki z krajami Europy	424
Stosunki z Rosją i Stanami Zjednoczonymi	431
Stosunki z krajami Maghrebu	432
Relacje ze światem arabskim i muzułmańskim	437
Stosunki z państwami Afryki	440

Stosunki marokańsko-polskie	441
Podsumowanie	442
Posłowie. Narodziny nowej bliskowschodniej rzeczywistości	444
<i>Marta Woźniak-Bobińska, Anna M. Solarz</i>	
Indeks nazwisk	453
Indeks nazw geograficznych	469